

Nr. 2 fehlt!
11. Dez. 1954 Sr

29.
28

DE
PLETHORA SENVM
EIVSQVE RATIONALI
THERAPEVTICA TRACTATIONE
PER VENAESESECTIONEM
SPECIATIM SVSCIPIENDA,

DIVINI NVMINIS AVSPICIIIS

ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV
P R A E S I D E

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
FACVLTATIS MEDICAE H. T. DECANO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITÉ PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,

D. XIV. MART. A. S. R. c1o 1000.

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPV TABIT

GOTTLIEB ERNESTVS GORN

IAVORIA - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

27

DE
PLETHORA SENVM
EIVSVE RATIONALI
THERAPEVTICA TRACTATIONE
PER VENAESECTIONEM
SPECIATIM SVSCIPIENDA

DIVINI IVVMNIS AVSPICIS

GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV

PRÆSIDE

D. ANDREA ELLA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILIT.

POTENTISSIMO PRVSIAE REGI A CONSILII INTIMIS.

MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATURALIS PROFESS. PUBL. ORDINARIO

FACULTATIS MEDICAE & DECANO.

IMPERIALIS ACADEM. NATUR. CURIOSOR. PRÆSIDE

ET COMITE PALAT. CAESAREO.

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISSIVÆ IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS

DOCTORALIBVS LEGITIME INTERDIXIT

D. NIV. MART. A. S. R. cljccc.

H. L. G. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTAUIT

GOTTLIEB ERNESTVS GORN

IAVORIA-SILESIVS

HAERÆ MAGDEBVRGICAE

TYPIS IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

VIRO
ILLVSTRI EXCELLENTISSIMO EXPERIENTISSIMO
DOCTISSIMO DOMINO
ANDREAE ELIAE BÜCHNERO,

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI
POTENTISS. PRVSSIAE REGI A CONSILIIIS INTIMIS
MEDICINAE AC PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESSORI
PVBLCO ORDINARIO
FACVLTAT. MEDIC. H. T. DECANO
IMPERIAL. NATVRAE CVRIOSOR. ACADEMIAE PRAESIDI
ET COMITI PALATINO CAESAREO,
FAVTORI AC PRAECEPTORI SVO OMNI QVA DECET
ANIMI REVERENTIA DEVENERANDO;

VIRO
EXCELLENTISSIMO EXPERIENTISSIMO CLARISSIMO
AC DOCTISSIMO DOMINO
CHRISTIANO GOTTLIEB
LVDWIGIO,

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORI
PHYSIOLOGIAE IN ACADEMIA CELEBERRIMA LIPSIENSI
PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO
FACVLTATIS MEDICAE ASSESSORI
ET COLLEGII B. M. V. COLLEGIATO,
FAVTORI ET PRAECEPTORI SVO OMNI QVA PAR EST
PIETATE COLENDO;

V I R O
*CONSULTISSIMO AMPLISSIMO
AC DOCTISSIMO DOMINO*
**SIGISMUNDO GOTTLIEB
HÜSSIO,**

*SIMILITUDINE SENATUS SWIDNICENSIS DIRECTORITUS
GRAVISSIMO,
ABAVUNCULO SVO EX PATRE AETERNVM COLENDO;*

V I R O
*CONSULTISSIMO AMPLISSIMO
DOCTISSIMO DOMINO*
**ERNESTO FRIDERICO
REVSNERO,**

*IGTO AC SUPREMI IVDICII REGII ITEMQUE SENATUS
WRATISLAVIENSIS ADVOCATO IVRATO,
AVUNCULO SVO AD CINERES VSQUE DEVENERANDO;*

V I R O
*PRAENOBILISSIMO, EXPERIENTISSIMO
ATQUE DOCTISSIMO DOMINO*
**CAROLO CHRISTIANO
HENNIGIO,**

*ARTIS SALVTARIS DOCTORI, COLLEGH MEDICI ET SANITATIS
GLOGOVIENSIS ADIUNCTO, CIRCVLI IAVORIENSIS PHYSICO,
PATRONO AC FACTORI SVO MAXIME SVSPICIENDO;*

V I R O
AVGUSTANAE **SVMME REVERENDO AMPLISSIMO**
AC DOCTISSIMO DOMINO
SIGISMUNDO GOTTLIEB
SCHROETERO,

MINISTERII AEDIVM SACRARVM AD SPIRITVM
SANCTVM ANTE PORTAS IAVRANAS
SENIORI MERITISSIMO,

PATRVO SVO MAGNO OMNI PIETATIS CVLTV
DEVENERANDO;

V I R O
PRAENOBILISSIMO AMPLISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO DOMINO
GODOFREDO STVTZIO,
SCHOLAE AVGVSTANAE CONFESSIONIS ANTE PORTAS
IAVRANAS RECTORI MERITISSIMO,

AC
PRAECEPTORI SVO SEMPITERNA VENERATIONE
PROSEQVENDO;

TANDEM
PATRI OPTIMO
CHRISTIANO ADAMO GORN,
ARTIS SALVTARIS DOCTORI ET PRACTICO
FAMIGERATISSIMO,

VIRIS
OMNIBVS DE FELICITATE SVA
MAXIME SOLLICITIS,
SPECIMEN HOCCE INAVGVRALE
IN SVI STVDIORVMQVE SVORVM VLTERIOREM
COMMENDATIONEM
OMNI QVA DECET PIETATE
MENTISQVE DEVOTIONE

DAT, DICAT, CONSECRAT,

TANTORVM VIRORVM

OBSEQVIOSISSIMVS CVLTOR,

GOTTLIEB ERNESTVS GORN.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

PLETHORA SENVM

EIVSQVE RATIONALI
THERAPEVTICA TRACTATIONE
PER VENAESESECTIONEM
SPECIATIM SVSCIPIENDA.

PROOEMIUM.

Fore maxime vulgi tritum illud frequen-
tissime circumfertur adagium: Senes ma-
gis de acquirendo & conservando, quam
emittendo & perdendo sanguine sollici-
tos esse debere. Admodum enim solenne
est vihoris fortis hominibus, ea tantum
obiter inspicere, quae sensibus patent externis, dum in-
terim ipsarum rerum essentiam minime indagare vel
cognoscere valent. Praecipitanter hinc concludunt ab
externis rerum proprietatibus ad alia, quae altioris
sunt indaginis, antequam accurate perlustrarunt cor-
porum

porum extra se positorum proprietates externas. Ipsa etiam accidentalibus ab essentialibus disiungere nesciunt, & obseruatâ qualicunque, licet admodum exigua, similitudine inter duo corpora, alias vere ab invicem distincta, statim eadem inter se confundunt. Licet autem eiusmodi errores, in diiudicandis variis rebus commissi, adeo graves in vita communi haud pariant noxas, tanto maioris tamen momenti sunt, si in iis, quae ad vitae & sanitatis conservationem spectant, ut fere ordinarie ab illis fieri solet, committuntur, siquidem exinde tunc plane exitiales varii eventus facile originem trahunt. Non libet iam fusius commemorare, quanta & quam innumera producantur damna a stolidâ plebe, imperite de morborum indole, causis & curatione iudicante, hancque infâusto prorsus omnino non raro suscipiente, & prudentiorum Medicorum rationalem medendi methodum saepius, temerario licet ausu, prorsus reprehendente. Sufficiet, si unicum saltem quendam, illumque maxime fonticum, specialius in praesentiarum perlustrabimus & refutabimus errorem, quem ea potissimum ratione demonstrant, dum in senibus omnibus indiscretim fere plethorae existentiam & praesentiam pertinaciter & absque ulla ratione negant, minime considerantes, quod, dum senectus non amplius adeo ad varii generis labores, exercitia & motus corporis apta & disposita est, atque idcirco excreta adsuntis minus aequali proportione & mensura respondent, minorque sanguinis quantitas motu & calore consumitur, necessario exinde nimia humorum oboriatur abundantia, viscerum eveniant

niant infarctus vasorumque nimiae distensiones, quae singula, nisi mature tollantur, morbos senibus praecipue familiares foecundo gignent germine. Nisi enim ex falso isto praeiudicio complures senum, satis adhuc vegetorum, V. Snes, alioquin adhuc convenientes & necessarias, vel parcius admitterent, vel praemature nimis omitterent, variores omnino inter ipsos forent tussès, coryzae, raucedines, arthritici, rheumatici & calculosi dolores, urinae difficultates, pruritus, scabiosi & purpuracei chronici adfectus, immo apoplexiae & suffocativi catarrhi. Nam licet etiam maxima horum morborum pars non tam plethoram, quam potius serum inquinatum & depravatam, pro materiali agnoscat causa, nunquam tamen talis cacochymia sine praevia inducitur succorum nimia copia, qua tempestive imminuta utique & illud vitium, & morbos inde emergentes, vel praecaveri, vel eximie mitigari posse facile perspicimus, prout id pluribus egregie iam docuit Illustr. b. m. HOFFMANNVS, in Dissert. de magno Venae sectionis, ad vitam sanam & longam, remedio. Operae igitur pretium facturum me esse arbitratus sum, si antiquum illum errorem, de plethorae in senibus absentia, vel rariore saltem praesentia, evidentioribus quibusdam impugnarem argumentis, simulque rationalem eiusdem therapeuticae tractationem, speciatim per V. Snem suscipiendam, in praesenti specimine inaugurali, pro virium qualicumque modulo, delineatam sisterem. Adnuat conaminibus hisce divina clementia, ac felicem iisdem successum exoptatumque simul usum benignissime largiatur!

B

§. I.

§. I.

 Omnes functiones, quotquot earum in corpore humano deprehenduntur, dependere a proportionata actione & reactione solidarum in fluidas & fluidarum in solidas corporis humani partes, satis iam perspicuum abundeque cognitum inter Medicos esse, haud dubitare licet. In functionum vero libero exercitio *sanitatis* essentiam fundatam deprehendimus, & status huic oppositus *morbi* ideam sistit; ut ergo proportionata actio & reactio solidarum in fluidas & fluidarum in solidas corporis humani partes laesa sit necesse est, quam primum morbo quendam laborare dicimus. Praeternaturalem illum *statum* corporis humani, in quo liquidorum nimiam copiam hancce proportionem tollere deprehendimus, veneranda antiquitas *plethoricum* compellavit, copiam vero ipsam excedentem & praeternaturalem humorum, *plethoram*, quae idcirco, si inprimis quomodocunque morbofa evadere incipit, erit *nimum aucta humorum quantitas, functiones corporis humani laedens, tollendo proportionatam actionem & reactionem solidarum in fluidas & fluidarum in solidas eius partes.*

§. II.

Humores in se considerati certam monstrant mixturem partium constitutarum, quae mixtio vel naturalis, vel turbata deprehenditur; adeoque si quantitate
peccant,

peccant, erunt vel naturaliter constituti, vel ratione mixtionis depravati. Plethora ergo cum sit humorum quantitas aucta, functiones humani corporis laedens (§. I.), hinc erit vel cum mixtione depravata humorum iuncta, seu *composita*; vel *simplex*, ubi horum mixtio adhuc est naturalis. Peccant proinde quoque humores motu, sique maiori impetu & celeritate per vasa feruntur, tunc *orgastice commoti* dicuntur; hinc plethora erit quoque vel *orgastice commota*, vel magis *quieta*.

§. III.

Humorum nimia quantitas, si sub transitu suo per vasa maiora valde ea distendit, alia vero minora comprimit, vel mole sua potentiam moventis causae exsuperat, duas plethorae species exhibet, quarum prior *ad vasa*, altera *ad vires* dici solet. Notabilis quoque observatur differentia effectuum ipsius plethorae, pro diversitate sexus: potior enim sexus si plethora laborat, citius & facilius morbosa inde experitur pathemata, quam sequior, utpote cui ea naturalis quasi videtur. Destinatae enim sunt foeminae ad foetum etiam quandoque nutriendum, tam ante, quam post partum; hinc non solum laxiori ut plurimum gaudent corporis habitu, quo facilius maiorem sanguinis copiam intra vasa recipere queant, sed insuper quoque uteri substantia tota fere vasculosa, & ad eundem finem optime disposita est; ne vero extra graviditatis & lactationis tempus graviores inde experiantur molestias, menstruis semper periodis abundantis copiae partem aliquam ex utero eiusque vagina dimittunt, hacque excretionem rite succedente, pauciores omnino, prae viris, a plethora sua experiuntur molestias.

§. IV.

Functionum corporis humani tres classes sunt, quarum una eas sistit, quae, vitae prospicientes, *vitalium* nomine insigniuntur; altera eas complectitur, quae conservationi corporis in naturali suo statu prospiciunt, & hinc *naturales* audiunt; tertia denique eas continet, quae dum magis ab animae directione dependent, idcirco *animales* dicuntur. Dum ergo plethora est aucta humorum quantitas, functiones laedens (§. I.), hinc turbabit vel vitales, vel naturales, vel animales corporis humani functiones modo seorsim, modo etiam plures earum coniunctim.

§. V.

Humores quantitate peccantes vel in toto corpore aequabiliter sunt distributi, vel dum in particulari quodam loco coacervati sunt, reliquis nutritionem denegant. Plethora itaque erit vel in toto corpore aequabiliter distributa, vel in una alterave parte coacervata reliquarum turbabit nutritionem; prior *universalis*, altera *particularis* dicenda est *plethora*. Gradu quoque differre plethoram nemo forsitan negabit, indeque facile adparebit, quod plethora quoque sit vel *incipiens*, vel *perfecta* & magis *aucta*.

§. VI.

Plethora cum sit humorum quantitas aucta, functiones corporis laedens (§. I.), hinc necessario ex iis omnibus nasci debet causis, quae ad ingignendam hancce humorum maiorem copiam quidquam conferunt. Nimis proluxa foret singularum recensio, omnes tamen, quotquot earum sunt, ad certas reduci posse classes arbitror, dum

dum nempe aliae humorum copiam simpliciter augent, aliae tonum solidarum corporis humani partium ita mutant, ut reactionem proportionatam in fluida contenta exercere haud valeant, aliae utrumque effectum producendo plethoram invitant & accelerant; hinc nimia alimentorum evpeptorum assumptio, excretionum defectus, nutritio laesa, vitae genus, tam valde sedentarium, quam certo etiam respectu valde laboriosum, aetas ipsa, sexus, &c. dum agunt vel copiam humorum augendo, vel tonum in morbosum statum mutando, vel simul tam humores augendo, quam solida debilitando, aptissimae sunt causae plethoram producentes.

§. VII.

Partes illae, ex quibus humores nostri constant, si in statu naturali mediante microscopio considerantur, ad sphaericam figuram proxime accedere videntur. Corpus autem sphaericum, si moveretur, lineam rectam servare, nisi obstaculum quoddam occurrat, ex physicis notum est principiis, quibus quoque evistum est, quod corpus incidens in punctum quoddam eadem vi repellatur. Cum ergo partes, ex quibus humores corporis nostri constant, ad sphaericam proxime accedant figuram, ideo ad eas quoque leges hasce physicas applicari posse credo. Arteriae corporis nostri, vitali ac elastico robore praeditae, conicam inspicienti ostendunt figuram, aut huic parum absimilem; conus vero natura in eo consistit, ut media tantum linea eum percurrat, praeter quam quod in latus aliquod impingat. Humores ergo nostri, per conicos hosce canales transeuntes, quum, ut modo dictum fuit, lineam servarent rectam in suo motu, nisi ob-

staret resistentia quaedam, talem hinc minime servare poterunt directionem, utpote semper in punctum quoddam incidentes, a quo necessario repelli debent. Tale enim punctum gaudet robore vitali & elastico, ideoque exercebit reactionem, sicque, actionibus hisce se invicem excipientibus, humores nostri per vasa arteriosa propelluntur. Ponas ergo nunc, humorum quantitatem magis auctam in vasis contineri arteriosis, quae in statu naturali semper repleta deprehenduntur, nonne erit humorum maior actio in latus arteriae? sed maior humorum actio non potest mente concipi, nisi simul partis solidae elasticitas superata fuerit; superato vero robore elastico ac vitali arteriarum, reactio ipsarum iusto minor erit; ab hac autem ex una parte motum humorum progressivum dependere iam monstravimus; hinc necessario motus progressivus debet languescere, eoque sic languido facto humores lentorem concipiunt, unde stases, infarctus, obstructions, scirrhusi tumores, aliaque plura prognascuntur mala, quae singula, cum plethora sit humorum aucta quantitas, functiones laedens (§. I.), primos omnino suos eidem debent natales.

§. VIII.

Fluidum stagnans (§. VII.) humoribus a tergo venientibus iter praecludit, qui vero tanto maiori vi in locum talem agent, cum notum sit, humores undiquaque aequabiliter pressos versus illum maxime rueret locum, ubi minor est resistentia (per princip. physic.). Humores sic fortius adfluentes efficiunt, ut priores stagnantes vel iterum mobiles & fluxiles, vel magis condensati & spissiores reddantur, qui posteriores dein maiorem exercebunt

cebunt resistentiam, hacque ratione determinabitur humorum massa versus vasa adhuc permeabilia; vasa vero, intra quae humores sic cum impetu propelluntur, si minus resistunt, tandem distenduntur, rupturam patiuntur exitumque humoribus concedunt. Humores ita in corpore effusi, vel in loco tali subsistunt, vel e corpore effluunt; prior modus sistit *extravasationes*, alter *haemorrhagias* aliaque inde emergentia consecutaria, prout humor effusus differt. Humores stagnantes vel in vasis, vel in cavis peregrinis, cum extra progressivum morum sint positi, facillime abeunt in corruptionem, unde abscessus, ulcera, & plurima huius generis alia oriuntur mala. Plethora ergo dum producit stases (§.VII.), atque ex stasibus eveniunt extravasationes, haemorrhagiae, ulcera, &c. facile hinc patet, hos quoque effectus a plethora esse deducendos.

§. IX.

Tandem etiam ex ipsa plethora natura facile adparebit, qua potissimum ratione therapeutica eius adornanda sit tractatio. Laedit plethora potissimum functiones corporis humani ob auctam humorum copiam, adeoque hac imminuta illae restaurari poterunt. Eo igitur primario respicere debet Medicus, ut vasa depleat; hac enim ratione ea sensim sensimque pristinum recuperant robur, tandemque hoc iterum ad illum assurgit gradum, qui actioni liquidi impulsivi proportionatus est. Cum autem venae sectione, scarificatione, hirudinum applicatione, immo & arteriotomia sanguis abundans immediate removeri queat, & in hac subtractione generalis fundata
fit

fit indicatio, facile hinc patet, quod hisce remediis plethorae optime mederi queamus.

§. X.

Praeter hos modos, sanguinis abundantem quantitatem imminuendi, alia adhuc in usum vocari solent remedia, pro eodem scopo obtinendo. Notissimum enim est, per vomitoria & purgantia non solum contenta primarum viarum, ex alimentis assumtis provenientia, removeri, & sic chylicationem quadantenus impediri, sed & alios ibidem occurrentes humores eliminari, quales sunt, liquor gastricus, bilis, tam hepatica, quam cystica, succus pancreaticus, &c. quibus imminutis pariter minus prompte succedit chylicatio. Purgantia ergo & vomitoria cum pariter ad impetrandum scopum indicationis generalis (§. IX.) faciant, in auxilium quoque trahi quidem poterunt, hac tamen cum cautione, ne V. S. praemittenda negligatur, nec fortiora exhibeantur, quae nimium humorum excitant orgasmum. Sic quoque diaphoretica & diuretica excretio, si augentur, quoniam alias sat magna humorum copia per easdem eliminatur, indicationi generali satisfacere possunt. Quoniam vero humores tantum magis resoluti per vias hasce proscribi possunt, ideo necesse omnino est, ut ante harum excretionum provocationem humores ita praeparentur, quo commode eliminari queant. De diaphoreticis vero ac diureticis ea quoque valent, quae de usu vomitoriorum & purgantium iam monuimus, ut nempe ante eorum usum pariter V. S. praemittatur, insimulque talia eligantur, quae non directe & cum impetu diaphoresin ac diuresin augent, sed saltem impedimenta tollendo indirecte in organa
ista

ista agunt, harumque excretionum successum sic adiuvant.

§. XI.

Humores itaque sunt praeparandi, ut per auctas excretiones imminui possint (§. X.); plethora vero quam diversa sit, §. II--V. fuit ostensum, adeoque pro plethorae ipsius diversa ratione speciales formandae sunt indicationes, atque mox temperantibus orgasmus mitigandus, mox resolventibus & diluentibus spissescentes liquores fluxiles reddendi, mox incidentibus aliisque corrigentibus liquores in crasi naturali turbati ad exitum erunt disponendi, isque optimam therapeuticeam plethorae tractationem adornabit, qui, cognita eius specie, convenientissima recte seliget remedia, vasisque depletis, si eorum insignis remaneat debilitas, leniora roborantia & tonica convenienti tempore subiunget.

§. XII.

Imminuta plethora (§. IX--XI.) Medici quoque in eo versatur officium, ut novum praecaveat eius preventum, quod optime fieri poterit causarum eandem inducentium remotione. Ipsae vero illae causae vel humorum copiam augendo, vel solidarum partium tonum debilitando, vel utroque etiam modo producent plethora (§. VI.), adeoque talia in usum erunt vocanda, quae effectibus istis contraria sunt. Nimia ergo ingurgitatio alimentorum inprimis est vitanda, naturales adiuvandae sunt excretionum potu diluente motuque corporis sufficiente, & ut paucis me expediam, ea omnia, quantum quidem possibile, sunt fugienda, quae qualicumque etiam ratione faciunt, ut plus retineatur in corpore, quam ex-

trahit

C

cerni-

cernitur. Diætã vero Medicus faciliori præscribet negotio, quam quidem corrupta hominum indoles observabit. Quid enim foemellis magis arridet, quam vita sedentaria? quid aliis magis in consuetudine est, quam ut appetitui intemperanter indulgeant, ita ut omnes ferme, qui supra plebem positi sunt, plethora laborare deprehendantur. Certius ergo erit quaerendum auxilium, cum adducta præservatoria minus sint certa, illudque unice in V. Sne, aliquoties per annum iteranda, consistere, quilibet iam, per experientiam abunde de veritate convictus, nobis concedet.

§. XII.

Explanata sic breviter plethoræ natura (§. I.) & expositis variis eius speciebus (§. II. - V.), causis (§. VI.), effectibus (§. VII. VIII.), curatione (§. IX. - XI.) & præservatione (§. XII.), propius nunc ut ad propositum meum accedam, & *senum plethoram* specialiori considerationi subiiciam, ordinis ratio postulat. Senectutem ipsam morbum esse, suo iam tempore adseveravit HIPPOCRATES. Licet enim in iis, qui ultra sexagesimum iam progressi sunt ætatis annum, quoad externam corporis conditionem variasque functiones, ad sanitatis integritatem spectantes, non aequè manifesta occurrant indicia, eiusdem decrementum vel inclinationem ad morbosum statum indicantia, varii tamen observantur defectus, sufficienter utique confirmantes, ex parte ad minimum iam labascere sanitatem: Occurrit enim memoriae imbecillitas, imminuitur ingenii alacritas, decrescit iudicii acumen, difficulter exercetur facultas locomotiva, turbantur secretiones, nec debito ordine succedunt

dunt excretiones, haecque omnia modo serius, modo rardius eveniunt, & manifesto satis demonstrant, non ex solo annorum numero, sed ex functionum magis minusve libero successu aestimandam esse senectutem, illumque proprie dicendum esse senem, qui, annorum multitudine obrutus, vigorem ad actiones legitime exercendas amisit.

§. XIV.

Quum ergo ille proprie dicendus sit senex, qui, annorum multitudine obrutus, vigorem ad actiones suas legitime exercendas amisit (§. XIII.), annorum vero numerus valde variet, dum plures elapso vix quinquagesimo anno senes iam facti sunt, alii annos sexaginta egressi senes quidem evadunt, sed saepius sanitate satis adhuc integra gaudent, alii e contrario toti morbofi deprehenduntur; itemque elapso septuagesimo anno alii, si vigorem spectes, satis vegeti sunt, alii & mente & corpore ita imbecilles existunt, ut pueris aequiparandi videantur: Hinc GALLENVS equidem suo iam tempore in quatuor divisit aetates senium; nobis autem sufficiet, si iisdem ex rationibus inter *senem vegetum* & *decrepitem* distinctio constituatur.

§. XV.

Qui senem habitus spongiosi & coloris satis adhuc vividi intruetur, vix sane ac ne vix quidem de existentia plethorae senum dubitabit. Quum autem ille sit senex, qui, annorum multitudine obrutus, vigorem ad actiones suas exercendas amisit (§. XIII.), & status plethoricus illam designet corporis humani conditionem, ubi copia humorum aucta functiones laedit (§. I.); hinc *senex plethoricus* ille erit, qui, sub annorum multitudine, vigore

necessario plus minusve destitutus, eam simul adhuc gerit humorum copiam, quae functiones laedere valet.

§. XVI.

Plethora est vel simplex, vel cum humorum turbata crasi iuncta, vel organice commota (§. II.), itemque vel ad vasa, vel ad vires, & pro diversitate sexus (§. III.), nec non pro functionum, quas laedere solet, differentia (§. IV.) distincta, ac insuper modo universalis, modo particularis, incipiens, aut perfecta & consummata (§. V.) apprehenditur. Quum ergo senum plethora (§. XV.) eiusdem sit naturae, ac plethora (§. I.) in genere considerata, liquido inde adparet, easdem quoque modo recensitas differentias ad eam pariter spectare & iure meritoque applicari debere.

§. XVII.

Causae, quae plethoram producunt, vel quantitatem augment humorum, vel solidarum partium tonum debilitant, vel coniunctim tam humores augment, quam tonum debilitant (§. VI.). Quid ergo mirum, si senum plethora iisdem originem debet causis? quas idcirco, cum instituti ratio id exigat, specialius nunc perlustrabimus. Quae humorum copiam augment causae, eam vel absolute producunt, vel indirecte, illorum nempe consumptionem impediendo; pertinet huc imprimis nimia ingurgitatio ciborum ac potulentorum, talium imprimis, quae facilius bonum suppeditant sanguinem, qualia sunt omnia expepta, lac, gelatinae, carnes iuniorum animalium, &c. quae vel idcirco, quod facultati concoctrici ventriculi minus resistant, facilius nostris assimilantur humoribus. Quodsi ergo etiam in assumptione talium ali-

mento.

mentororum nullus a senibus committatur excessus, ipsa
ramen experientia abunde testatur, quod ordinarie magis
evpepta prae dyspeptis seligant, adeoque plurimorum
diaeta ita omnino sit comparata, ut ad maiorem humorum
copiam directe ingenerandam multum omnino conferat.

§. XVIII.

Senum plethora ab iis quoque oritur causis, quae
impediunt humorum consumptionem (§. XII.): Sic enim
quies nimia, vitaeque genus sedentarium, impediunt hu-
morum secretionem & superfluarum nutritiarum par-
tium resolutionem & per excretoria organa remotio-
nem, adeoque necessario tali ratione humorum massa ma-
gis augetur. Morbos per morbos curari, practica docet
observatio; morbos vero etiam ex morbis generari, iti-
dem experientia testatur. Ponamus ergo, vasa quae-
dam, nutritium humorem ad partem aliquam advehentia,
obstructa esse, nonne exinde partis huius sequetur atro-
phia ac insimul humor iste in universa sanguinis massa re-
manebit, copiam eius augebit, sicque ad plethorae ge-
nerationem simul occasionem suppeditabit? Proinde et-
iam notum est, quod ipsa plethora producat obstructio-
nem (§. VII.); nonne ergo plethora se ipsam quoque
producere valebit? minime sane in totum hoc negan-
dum esse videtur, cum ex adducta hac causa sufficienter
pareat, quod ad minimum in primis initiis constituta ple-
thora tali ratione sui incrementum facillime promovere
valeat. Similiter quoque excretiones impeditae, quan-
quam secretiones ex voto succedant, ad augendam hu-
morum copiam multum omnino conferre valent, adeo-

que plethoram si non simplicem, tamen cum cacochymia iunctam, facile inducunt, quod & de variis animi pathematibus, excretiones subinde turbantibus, pariter valet. Eandem ob rationem etiam *aetas* sexum inprimis fequiorum ad plethoram graviolem suscipiendam ut plurimum disponit, restantibus id mulieribus, quae quinquagesimum iam emensae sunt annum, atque ob mensium, regularem licet, factam cessationem, accedente praecipue lautiori diaeta, tunc maxime plethoricae evadere solent.

§. XIX.

Senibus ea quoque conciliare valent plethoram, quae solida corporis nostri debilitant, sive potius sic mutant, ut reactioni imparia evadant (§. XVII.); solidae vero partis reactio laeditur potissimum dum resistentia eius imminuitur; haec vero turbari non potest, nisi cohaesio alteretur (per princ. physica); cohaesio vero vel nimium augetur, vel nimium minuitur, horumque prior modus *rigiditas*, alter *atonia* dicitur. Causae igitur, quae senibus plethoram conciliant, solidas partes vel rigidas reddendo, vel debilitando, vim necessario iisdem inferre debent. Tales autem sunt, vel ipsum praegressum vitae genus nimis laboriosum, sub quo lymphatici & glutinosi humores, flexilitatem & mobilitatem fibrae motricis alias conservantes, nimium dissipati aut inspissati fuerunt; vel antea consuetus nimius spirituosorum usus, quae, & coagulando gelatinosos humores, & contrahendo ac quasi exsiccando teneriores fibras, naturalem illarum elasticitatem successive tollunt, & ob inde imminutas se- & excretionem tanto magis ingenerandae favent plethorae.

Ex

Ex iis vero causis, quae, solidarum partium tonum debilitando, plethora in senibus accelerare valent, praeter habitum corporis spongiosorem adhuc supersitem, aër humidus & calidus, abusus infusorum & decoctorum herbae Theae & fabarum Coffée, balneaque frequentius in usum vocata, merito huc referenda sunt, in quantum nimium sic amplius conciliatur humoribus spatium, ut maiori in copia retineri & accumulari queant.

§. XX.

Consideratis itaque nunc causis prioribus plethora etiam senum producentibus, ad effectus inde oriundos merito progrediendum erit. Plethora generatim spectata producit *humorum lentorem* (§. VII.), ex lentore vero oriuntur stases verae, infarctus, obstructions viscerum, tumoresque scirrhusi; quid ergo obstat, quo minus & senum plethora ad hos procreandos apta sit morbos; convenit enim haec cum plethora in genere considerata (§. I.), nascitur etiam ex iisdem causis, & ipsa experientia testatur, quod in compluribus senio confectis perquam frequenter occurrant varii chronici morbi, ex viscerum infarctibus & obstructionibus prognascentes, ipsamque demum maciem, seu marasimum senilem, inferentes, quorum prima utique rudimenta difficilius sanguinis abundantis & successive spissioris redditus progressui adscribi debent.

§. XXI.

Plethora *congestionibus* ad varias partes ansam praebet, necessario ergo & senum plethora similiter *congestionibus*, tam *sanguineas*, quam etiam *serosas*, in compluribus regionibus & partibus excitabit. Demonstrant id

id rheumatici & arthritici artuum dolores, molimina haemorrhoidalia, dyspnoeae, asthmata, tam humida, quam sicca, tusses similes, catarrhi suffocativi, coryzae, gravedines, aurium & oculorum affectus, cephalalgiae, vertigines, apoplexiae imprimis serosae, ipsique soporosi morbi, ex talibus potissimum causis oriundi, ipsisque evidenter plethoricis senibus magis semper prae aliis familiares.

§. XXII.

Congestiones diutius perseverantes copiosiori serosorum humorum secessioni, & tandem subsequenti eorum extravasationi saepius occasionem praebent. Idem quoque ex senum plethora, indeque provocatis congestionibus contingere posse, tumores oedematosi, affectus cachectici & hydropici, saepius pariter in iisdem occurrentes, confirmant, quales praecipue & facilius & frequentius in talibus occurrunt senibus, qui laxioris adhuc & spongiosioris sunt habitus, quorumque vasa minori gaudent resistantia; cum e contrario qui strictioris sunt habitus, praesente licet plethora, sed concurrente simul maiori solidarum partium reactione, rarius talibus obnoxii deprehendantur morbis.

§. XXIII.

Communissimum ex plethora generatim spectata emergens consecrarium sunt haemorrhagiae (§. VIII.), imprimis si orgasmice illa commota fuerit. Senum ergo plethora pariter quoque varias, interdum salutare, saepius vero fonticas concitat haemorrhagias. Occurrunt hinc in tali aetatis periodo, & quidem in potiori sexu, haemorrhoides mixtusque cruentus, immo interdum na-

rium

rium haemorrhagiae, semper tamen tunc maxime suspectae, ob facile subsequentem, ex aliis adventitiis causis, interiorum cerebri vasorum rupturam, indeque emergentem sanguineam apoplexiam; in sequiori autem sexu, seu vetulis plethoricis, praeter haemorrhoidalem quandoque etiam percurrentem fluxum, speciatim utri haemorrhagiae, saepius perquam effrenes admodumque periculosae, sufficiens omnino, de praesente adhuc nimia humorum abundantia, praebent testimonium.

§. XXIV.

Plethora sicuti in genere *cacochymiam*, variasque inde provenientes *humorum corruptiones*, inducit; ita speciatim si in senibus occurrit, complures itidem morbos, tam *cacochymiam*, quam singularem quandam corruptionem pro causa agnoscentes, excitare solet. Admodum familiares hinc sunt huic aetati, praesente imprimis plethorico statu, scorbutici & scabiosi rebelles adfectus, pruritus universales molestissimi, ulcera varia caecoëthica externarum partium, itemque etiam viscerum quorundam interiorum, renum imprimis & vesicae, sphacelus ipse ex interna causa inopinato saepe proveniens, stranguriae & dysuriae, ex seri continua acrimonia originem trahentes, aliaque plura talia mala, in iis, qui minus plethorici sunt, rarius, vel nunquam occurrentia.

§. XXV.

Senum plethora cum conveniat cum plethora in genere considerata (§. I.), cum etiam ex iisdem causis oriatur eosdemque producat morbos, eandem utique requirit *therapeuticam tractationem*. Nunc autem generalis indicatio curatoria plethorae nititur humorum im-

D

minu-

minutione (§. IX.), hinc merito quoque circa senum plethoram eo erit primario respiciendum, *ut humorum minuat*ur copia, id quod cum potissimum per Venaesectionem, scarificationem, & hirudinum applicationem fieri queat, utique idcirco hi modi omnibus aliis, pro obtinendo tali scopo, erunt praeferendi. Licet enim imprimis *Venaesectio* ex eo maxime fundamento pro insufficienti habeatur adminiculo, quod portio illa sanguinis, quae per eandemeducta fuit, intra aliquot dierum spatium statim restituatur; considerandum tamen est, quod ut plurimum regularem magis & ordinatam senes observent dietam, adeoque gulae & ingluviei non aequè indulgeant, sicuti iuniores, in quibus citior potest fieri sanguinis itaeducti reparatio; quod porro etiam non solo depletorio, sed & derivatorio scopo in senibus suscipiatur V. S. atque idcirco, si etiam conveniens ad breve saltem temporis spatium obtineatur imminutio abundantium humorum, tamen simul copia illorum magis ad extremas & ignobiliores partes deducatur, nobiliores hinc ab onere tali liberentur, & sic liberior successus tum circulationis sanguinis, tum se- & excretionum, aliarumque inde dependentium functionum, obtineatur; ac tandem quod hac ratione vigor in senibus semper quadantenus restituatur & conservetur: ille enim est senex, qui, annorum multitudine obrutus, vigorem ad actiones suas exercendas amisit (§. XIII.); vigoris vero natura ex una parte in eo consistere videtur, ut per minima vascula liber fiat humorum circuitus; minimos vero canales ut plurimum in senibus obliterari & in fibras mutari, ex rigiditatis idea patet, & hinc in capacioribus magis accumulabitur

tur

tus humorum copia, indeque ratio patet, cur non solum magis & facilius senes evadant plethorici prae iunioribus, sed etiam exigiam ipsis utilitatem adferre queat V.S. pro restaurando vigore, in quantum nempe liberior sic humorum transitus per minima vascula adiuvatur & conservatur, intempestivus autem & praematurus eorum coalitus, marasmm plerumque accelerans, tanto magis arcetur & praecavetur.

§. XXVI.

Quaquam igitur ex adductis his luculenter satis adpareat, quod V. S. optimum & convenientissimum constituat auxilium pro imminuenda senum plethora, reliquos tamen modos, eundem scopum obrinendi, & speciatim quidem *scarificationem* & *birudinum applicationem*, minime prorsus excludendos & damnandos, sed saltem V. Sni postponendos esse iudicamus. *Scarificatio* enim magis particularem constituit sanguinis evacuationem, ac derivatorium potius, quam depletorium exserit effectum; hinc si senes vasis gaudent minoribus, ac insuper eidem iam adfueti sunt, non erit omittenda, quamquam V. Sni virtute sit secunda; haec vero adiuta scarificatione quandoque interposita, eo maiorem praestabit usum, cum sanguis hac ratione immediate ex minimis extrahatur vasculis. Pari modo considerari etiam debet *birudinum applicatio*, quae non tam generalem plethorae explet indicationem curatoriam, sed potius specialem in plethora senum, si ea natales suos duxerit ex suppressis haemorrhoidibus, dum hac ratione non solum sanguis, copiosius circa haemorrhoidalia vasa congestus, removetur, eaque ab onere tali liberantur, sed & insimul

liberior excretionis haemorrhoidalis successus adiuvatur & promovetur. Cum autem exinde nunc constet, quod scarificatio & hirudinum applicatio locum tantum habeant sub specialioribus circumstantiis, & V.S. usum magis generalem praestet, utique liquido hinc adparet, quod haec ultima optimum constituat remedium ad tollenda & praecavenda incommoda ex senum plethora emergentia, dum copiam humorum in univsum immittit, illorumque incrementum efficaciter impedit, & quod idcirco etiam reliquis sanguinem ventilandi modis, utpote magis particularibus, vel in totum praeferenda, vel ad minimum praemittenda sit.

§. XXVII.

Sanguinis subtractio ex vena secta optimum praestat auxilium respectu plethorae senum (§. XXV. XXVI.); omne vero remedium vel curatorium, vel praeservatorium habet usum, adeoque V.S. etiam vel *curative*, vel *praeservative* erit instituenda, licet in genere de ea adferendum sit, quod utrumque simul exserat effectum. Dum enim abundantem sanguinis tollit copiam, quae saepius iam molesta est subiectis variasque functiones turbat, sic non solum incipientem talem morbosum statum curat, sed & graviores inde metuendos alios affectus praecavet & avertit, eoque ipso summam utique utilitatem ab ea expectare licet, inprimis cum etiam respectu ipsius plethorae in se spectatae pariter duplicem illum praestare valeat effectum, praesentem nimirum abundantem copiam immediate tollendo, & novum nimiae quantitatis preventum mediare impediendo, dum legitimum se- & excretionum successum, cum viscerum & vasorum debilitatorum

torum tono, restituit, eoque ipso facit, ut ingestis respondeant egesta, utpote quod optimum praeservatorium plethorae constituit auxilium.

§. XXVIII.

Quoniam autem porro senum plethora adhuc diversa, & quidem vel *simplex*, vel cum dyscrasia humorum iuncta, adeoque *composita* est, dispiciendum nunc erit, an & qua ratione utrique huic speciei per V. Snem mederi queamus? *Simplex plethora* cum in nimia abundantia sanguinis adhuc qualitercunque legitime constituti & boni consistat, absolute omnino exigere videtur V. Snem, pro tollendo tali onere, solidarum partium reactionem in fluidas impediendo, ita tamen, ut intuitu quantitatis emittendae aliqualis habeatur respectus diversae senum conditionis. Senes enim sunt vel *vegeti*, vel *magis decrepiti*, horumque ultimi plus communiter molestiae ex plethora perferunt, ob functiones & partes iam admodum debilitatas, quam quidem priores, quorum se- & excretiones non tam graviter languescunt. Sufficiet igitur, si senes adhuc vegeti bis saltem per annum, circa tempora maxime aequinoctialia, sanguinem paullo liberalius mittant; magis autem decrepiti senes, urgente necessitate & praesente adhuc plethora, frequentius quidem, sed moderata saltem in quantitate eundem sibi detrahi patiantur.

§. XXIX.

Plethora in senibus occurrens quandoque *humorum dyscrasiam* coniunctam habet (§. XVI.); merito ergo nunc disquirendum est, an V. S. quae alias generale constituit plethorae remedium, etiam ad illam emendandam

dam valeat plethoram, quam humorum dyscrasia comitatur? Ut vero ad hanc apposite respondeatur quaestionem, notandum est, quod duplex ordinarie sit *dyscrasia*, *universalis* nempe & *particularis*, & pro hac diversitate V. Snis utilitas etiam sit diiudicanda. Senum plethorae, quae cum *universali cacochymia* iuncta est, mederi V. Sne non posse, ex variis liquet rationibus. Hoc enim vitium, si omnium inprimis utilium humorum depravatam in mixtione sua crasin denotat, nunquam absque viscerum quorundam notabiliori aliqua laesione, vel in eorum infarctu, vel obstructione consistente, occurrere potest. Cum autem viscerum qualiscunque labes non aequè directe V. Sne tolli, adeoque nec causa talis universalis dyscrasiae removeri queat, utique idcirco nec ipsi huic humorum vitio tali ratione mederi possumus, inprimis cum & hoc accedat, quod saepius insimul quoque maxime depravatam digestionem aliosque in diaeta & regimine commissos graviores errores talis cacochymia pro causis agnoscat, quae similiter V. Sne minime tolli possunt, adeoque eius effectum sub hoc statu frustraneum reddunt. Aliter vero comparatum est cum particulari dyscrasia, quae communiter vel ex nimia humorum copia, vel impeditis quibusdam se- & excretionibus prognaescitur, atque propterea, quod causae hae V. Sne removeri possint, facilius omnino hocce remedio emendabitur, si modo non adeo larga talis ventilatio in eiusmodi senibus suscipiatur.

§. XXX.

Senum plethora quandoque etiam est *orgastice commota* (§. XVI.), tuncque tanto maiora exinde in iis metuen-

metuenda sunt pericula, ob vasorum nempe iam ingruentem debilitatem & imminutam resistantiam. A maiore enim sanguinis copia iam ultra modum ea distenduntur, ut minorem exferere valeant reactionem; quodsi vero impetuosior & velocior abundantis sanguinis accedat exagitatio, tunc tanto magis expanduntur vasorum parietes faciliusque per extrema illorum oscula commotus erumpit sanguis, vel in angustissimos impellitur canales, ibique omni motu destitutus subsistit, unde dein modo efferae & nimiae oriuntur haemorrhagiae, modo inflammationes suspectae & perniciosae producuntur. Ut ergo noxii tales praecaveantur effectus, opus omnino est ventilatione abundantis illius copiae, qua aequilibrium inter fluida & solida restituitur, simulque magis aequalis sanguinis distributio procuratur, cumque hac ratione impetuosior sanguinis progressus tandem conquiescat & magis tranquillus evadat, hinc facile inde adparet, qua ratione V.S. etiam *orgastice commotae* mederi queat *pletborae*, qui scopus tanto certius ac perfectius etiam obtinetur, si consueta & ordinaria dein simul subiunguntur temperantia, acidulata, diluentia aquosa, aliaque rapidiorem talem motum leniter infringentia remedia.

§. XXXI.

Plethora senum quae *ad vasa* est, distentis maioribus comprimit lateralia minora, indeque *secretiones humorum* impediuntur, a quibus potissimum sanitas dependet; inprimis autem tunc tenuissimum & elasticum illud fluidum, quod in nervis continetur, libere in cerebro fecerni non potest, si maioribus vasis ampliatis minora undiquaque ibidem comprimuntur. Quanta autem & quam

quam varia inde in aetate adhuc florida, originem ducant mala, abunde per experientiam constat; quid ergo mirum, si in senibus gravissimi & plane lethales sic producantur effectus? Senibus ergo propterea necessaria est V. S. si ad vasa ipsorum corpora occupat plethora, ita tamen simul instituenda, ut magis sit praeservatoria, quam curatoria; tales enim facilius & frequentius eiusmodi obnoxios reddi morbis, qui ex turbato, vel impedito liquidi nervi influxu originem trahunt, experientia abunde docet. Sic vertiginosi & soporosi adfectus, coma, carus, lethargus, senibus quasi proprii sunt, atque ut plurimum plethoram ad vasa pro causa agnoscunt, licet non negandum sit, quod quandoque etiam ex humorum defectu orientur & decrepitis inprimis senibus sint solemnes, in quibus etiam exitum ut plurimum lethalem sortiuntur, nisi tempestiva, eaque bis vel ter quotannis repetita V. S. fontica talia praecaveantur mala. Altera vero plethorae species, *ad vires* dicta, rarius in senibus, praecipue decrepitis, occurrit, quoniam copia sanguinis abundans tunc minora ordinarie occupat vasa, quae in illis quoad maximam partem iam coalita deprehenduntur; si vero forte occurrat talis senex ad vires plethoricus, tunc eidem bis saltem per annum concedenda erit V. S. aut adsueta etiam continuari poterit scarificatio, si inprimis ex symptomatibus adpareat, talem adesse vasorum compressionem, quae graviora illa post se trahere valet pathemata.

§. XXXII.

Senum plethora differt prout subiectorum *sexus* est diversus (§. XVI.), adeoque secundum hanc diversitatem

tem

tem V. Suis usus quoque erit diversus. Sexui sequiori plethora quasi naturalis est (§. III.), quae e contrario facilius morbosa evadit in potiori sexu, quoniam rarius hic spontaneas experitur haemorrhagias, quibus salutariter & tempestive imminuitur nimia talis humorum abundantia. Quum vero in foeminino quoque sexu satis frequenter & suppressiones & praematurae cessationes mensium eveniant, hacque ratione facillime in gradu suo augetur mulierum plethora, ac insuper promptiorem occasionem praebet variis inde oriundis morbis; quum porro foeminae, inprimis annosiores, magis prae senibus masculis vitam eligant & colant sedentariam, lauta itidem delectentur diaeta, & ipsarum solidae partes plethorae debiliores & molliores sint, minusque idcirco collectae maiori humorum resistant copiae: liquido utique exinde adparet, non solum magis necessariam esse annosioribus, sub his circumstantiis constitutis, mulieribus V. Snem, sed paullo maiorem quoque sanguinis quantitatem, quam quidem in masculis senibus, singulis vicibus ipsis illis detrahi posse, immo debere.

§. XXXIII.

Actiones corporis nostri si laesae sunt, pro diversa sua conditione varia semper damna, tam vitae, quam sanitati inferre solent, adeoque pro conservanda corporis integritate eo semper maxime adnitendum est, ut ea omnia tempestive arceantur & removeantur, quae liberum illarum successum quomodocunque turbare valent. Iam vero senum plethora communiter iuncta est cum laesione actionum, vel animalium, vel vitalium, vel naturalium (§. XVI.); illa autem maius minusve vitae portendere

E

solet

folet periculum, adeoque citam exposcit medelam providamque tractationem therapeutivam. Actiones vero ipsae vel laesae fuerunt ante plethorae accessum, vel ipsa plethora iam praesens easdem laedit: in priori casu mala malis addet plethora; in altero autem, cum organa ipsa simul graviter adficiat, mater evadet gravissimorum morborum, nisi nimia illa copia Venaesectione imminuatur, quae tamen, pro diversitate ipsarum actionum laesarum, modo magis, modo minus erit necessaria. Senex plethoricus, si *vitales* qualitercunque laesae erunt *actiones*, alterum pedem iam habebit in cymba Charontis, quamcunque vivat senectutem, nisi tempestive copia subtrahatur abundans humorum, unde ipsi non cito solum, sed & si necessitas urget, iteratis vicibus secanda erit vena; quo nobilius enim laborat viscus, eo citiorem exposcit medelam, quod etiam de *animalium actionum* laesione, si vel ex sola dependeat plethora, vel ea saltem concurrat, pari modo valet, utpote quae, si gravior inprimis fuerit, prout in vertigine caduca observamus, acceleratam utique exposcit talem medicationem, ne graviora & peiora statim subsequantur mala. *Naturales* autem *actiones* per plethoram laesae, similiter quidem V. Snem exposcunt, non tamen adeo accelerandam, sicuti in prioribus casibus, sed praeservatorie magis suadendam & instituendam.

§. XXXIV.

Senum plethora quoque est vel *universalis*, vel *particularis* (§. XVI.), dum sanguis abundans modo aequali motu per totum corpus fertur, modo aliqua eius copia in certa corporis regione coacervatur, adeoque pro

pro hac diversitate varius quoque erit usus V. Snis. *Universalis plethora*, prout gradu differt, requirit V. Snem aliquoties intra anni spatium iterandam; *particularis* vero specialem meretur considerationem: adpropinquante enim decrepita senectute, ob minimorum vasculorum coalitum equidem nutritio magis imminuitur, indeque usitatissimus ille senum successive invalescit morbus, *marasmus* nempe, sed insimul quoque humorum massa magis versus capaciora determinatur vasa, cordisque vim systolicam mole hac sua magis infringit, & hinc principalissimae huius vitalis actionis graviolem subinde minatur laesionem, vix ulla alia ratione adhuc avertendam, aut ad minimum in progressu suo quadantenus retardandam, quam ventilatoria V. Sne, intrepide etiam frequentius, urgente necessitate, suadenda & instituenda, ratione quantitatis autem, quae nunquam admodum larga esse debet, viribus subiectorum provide semper adcommo-
danda.

§. XXXV.

Expositis ergo nunc iis, quae ad necessitatem & utilitatem V. Snis, in senibus potissimum plethoricis, spectant (§. XXIV -- XXXIV.), quaedam adhuc, tum de *quantitate sanguinis detrahendi*, tum de *tempore* ipso, quo illa inprimis suscipienda, moneri possent; at, cum ipsa *quantitas* non nisi secundum individuales subiectorum circumstantias, varium plethorae gradum, & diversam noxiorum inde metuendorum effectuum conditionem, determinanda sit, adeoque generales de ea haud suppeditari queant regulae; *tempus* autem ordinarie vel sit *necessitatis*, quod ex periculo admodum urgente aesti-

mandum & hinc nullis circumscriptum est linitibus; vel *electionis*, quo praeservatoriae maxime instituuntur venaelectiones, cuiusque intuitu plerumque ad aequinoctia & solstitia respicere solemus: hinc merito ea mittimus, cum aliunde iam ex generalis Therapiae fundamentis cui-libet iam iam sufficienter debeant esse cognita.

§. XXXVI.

Praeter *chirurgica* autem haecenus exposita *auxilia*, directe maxime senum plethoram & oriundos inde noxios effectus imminuentia aut tollentia, quaedam etiam nobis suppetunt *pharmaceutica*, indirecte ad minimum huic scopo faventia, ex quibus primum utique locum merentur *laxantia*, senibus non solum ideo quam maxime proficua, quoniam alioquin ad alvi segnitiam inclinant, sicque iisdem maior impuritarum collectio praecaveretur; sed & ob aliorum quoque humorum evacuationem, optime sic impetrandam, qua pariter nimium totius M. S. incrementum prohibetur, si inprimis circa & ante tempora consuetae V. Snis exhibentur, & non nisi mitiora in usum vocantur, qualia inprimis sunt rhabarbarina, passulata, tamarindinata, ipsique etiam clysteres, evitando e contrario summa cum cura omnia acriora, resinosa, stimulantia, immo & largiorem salium, satis alias securorum, usum, ob praesentem iam plerumque humorum qualemcunque acrimoniam. Quod autem *purgantia activiora*, ipsaque inprimis *vomitiva*, pro tali obtinendo scopo, prorsus damnanda sint, ipsa ratio sana iam distat, dum partim organicas humorum concitant commotiones, partim etiam virium praesentem iam imbecillitatem pessimo cum eventu magis semper adaugent.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Quum porro etiam tam peripherica, quae per *transpirationem* fit, excretio, quam ipsa *diuresis*, facillime in senibus turbentur ac impediuntur, sicque seroforum ad minimum humorum copia tali ratione in M. S. itidem successively magis augeatur, eo pariter invigilandum erit, ut harum quoque excretionum successus promoveatur, hocque respectu idcirco convenientia tam *diapnoica*, quam *diuretica*, ad inhibendum maius plethorae incrementum, aliqualem simul habere poterunt usum. Proficua autem imprimis sunt senibus plethoricis, intuitu *transpirationis* promovendae, balnea temperata, frictiones, coniuncto placido corporis motu, infusa calida, pulveres ex antimonialibus & aliis fixis diaphoreticis parati, imo & moderatus temperatorum alexipharmacarum Essentiarum usus. Fugienda autem prorsus sunt activiora quaelibet sudorifera, admodum spirituosas, volatilia & humores impetuosius exagitantia, tanto magis si qualitercunque iam orgastice commota fuerit plethora. Idem quoque tenendum erit de *diureticis* acrioribus nimiumque stimulantibus, quorum in locum potius surroganda sunt diluentia aequa, speciatim mineralium aquarum, modice cum vino remixtarum, usus, itemque radices & herbae diureticae, iusculis maxime sub diaeta admiscendae, interpositis, si necessitas iubeat, tincturis alcalinis, vel salibus etiam mediis & quibuslibet ex tartaro paratis, quorum omnium tanto melior & perfectior erit effectus, si non tam brevi ante, quam potius post praemissam in usum vocantur venaesectioem.

§. XXXVIII.

Satis frequenter etiam in senibus occurrit *plethora cum dyscrasia*, modo *universali*, modo *particulari* iuncta, quarum illa nihil plane levaminis ex V. S. obtinet, haec vero sub certis saltem conditionibus per eandem emendari potest (§. XXIX.); unde itidem auxilia magis *pharmaceutica* postulant, quibus impuritates, in M. S. copiosius haerentes, partim corriguntur & praeparantur, partim etiam per congrua excretoria loca e corpore proscribuntur. Priora horum, seu *corrigenia*, pro diversitate dyscrasiae seligenda sunt, quae cum varia sit, pro speciali heterogenearum partium abundantium differentia, utique diversa requirit remedia, inter quae tamen generaliore & fere universalem usum habent diluentia & aquosa sufficienter hausta, quorum ope non solum noxia talium impuritatum qualitas infringitur, sed & eadem a reliquis humorum particulis liberantur & ad secessionem & excretionem promptiorem aptiores redduntur. Ex *evacuantiis* autem classe optime tunc eiusmodi senibus conveniunt *diapnoica* & blanda *diuretica*, & quidem illa maxime, quae in §. praeced. iam enumerata fuerunt, de quibus idcirco amplius nihil monendum restat.

§. XXXIX.

Imminuta ergo sufficienter, iuxta haecenus traditos modos, nimia humorum copia in senibus, prospiciendum randem est, ne denuo increascit plethora. Optime autem tale incrementum praecavetur, si occasionalibus causis denegatur accessus (§. XII.). Erit ergo in *praeservatoria metodo* eo adnitendum, ut sedulo omnes tales evitentur causae; unde ingluvies nimia, vegetis quandoque

que adhuc familiaris senibus, ante omnia cane & angue peius est fugienda, & quo citius senectus increfcit, eo citius aliquid est detrahendum quantitati confuetæ alimentorum; porro cavendum est, ne abutantur spirituosif, inprimis fic dictis aquis vitæ; nocet etiam nimius vini ufus, inprimis fi austerum illud fuerit: Spiritus enim abstracti vinaque austeræ frequentius hausta non solum fibras reddunt rigidas, sed & inordinatas humorum commotiones inducunt. Proinde quoque somnus excedens vitandus, ac vita sedentaria, ad quam sexus præcipue sequior admodum inclinat, in quantum vires permittunt, cum laboriosa vel magis mobili commutanda est. In senibus autem decrepitis, quibus non sufficiunt vires pro deambulatione, arte sublevanda est natura, tuncque in iis sella ambulatoria, Germanis *ein fabrender Stuhl* dicta, præstabit usum ambulationis. Talis enim sella, in conclavibus circumrotata, ad aliqualem viscerum abdominis exagitationem confert, hacque ratione circulario sanguinis pari fere modo, sicuti motu obambulatorio, qualitercunque promovetur, stases perniciosæ præcaventur, in quantum possibile, & perspiratio secure adiuvatur, inprimis si insuper frigus externum arceatur, & magis sub temperate calido aëre tales senes versantur, infusa etiam calida subinde adsumunt, simulque concedunt, ut leniores frictions frequentius, matutinis maxime & vespertinis temporibus, instituantur, utpote quibus non solum quadantenus acceleratur & magis æqualis redditur humorum circulus, sed & abundantium serositatum excretio intenditur, partiumque solidarum tonus, admodum iam debilitatus, iterum moderate augetur.

§. XL.

§. XL.

De reliquo haud exiguum utique praeservationis momentum etiam in legitima & convenientis *dietae* observatione positum est, quae tamen rarius in senibus obtineri potest, cum pravae suas plerumque aegerrime mutant consuetudines, & ob morosam successively invalescentem animi indolem, antiquum vivendi genus, una cum cibis & potulentis palato suo arridentibus, pertinaciter retinere soleant. Hinc necessitas communiter postulat, ut praeter iam enumerata (§. XXXIX.) prophylactica praesidia magis generalia, etiam specialius quoddam in subsidium vocetur, toties nempe haecenus commendata *venaesectio*, quae si etiam praeservatorium non amplius praestare valet effectum, actum certe erit de sanitate senum, gressuque citato demum adpropinquabit vitae

F I N I S.

PRAE-

PRAENOBILISSIMO AC DOCTISSIMO
DOMINO
GOTTLIEB ERNESTO GORN

S. P. D.

GODOFREDVS BENIAMIN FEYEREISEN,
MEDICIN. CANDID. OPPONENS.

Religioni merito mihi ducerem, PRAESTANTIS-
SIME DOMINE CANDIDATE, si solemnem
illum diem, quo summi artis Apollinae honores
TIBI parantur, sine publica quadam gaudii & amoris mei
erga TE testificatione dimitterem. Postulant id a me le-
ges amicitiae nostrae, quae a tot annis, & quidem iam a
Lyceo Soraviensi inter nos obtinuerant. Quare iam TIBI,
AMICORVM SVAVISSIME, lauream Hygaeae mox
adipiscendam ex animo gratulor, TEque optimis quibusvis
prosequor votis, ut omni prosperitatis genere cumulatus,
per longam annorum seriem vivas, miserisque solatio & pa-
triae ornamento sis. Quod superest, maiorem in modum
abs TE peto, ut inter nos tandiu continuatam amicitiam
perpetuo conserves atque certissime TIBI persuasum habeas,
me TVI semper futurum esse studiosissimum amantissimum-
que. Vale. Dab. Halae Magdeb. d. XII. Mart. MDCCL.

San bekommt Dein Fleis zum Lohne,
Wornach Du schon lang getracht,
Die verdiente Lorbeer-Crone
Wird Dir heute überbracht.
Solt' ich also ieko schweigen?
Da Dein frohes Fest erscheint,
F
Mein!

Nein! mein Herze will Dir zeigen,
Daß es treu und redlich meynt.
Reiß vergnügt an Oder-Strande,
Glück und Heyl begleiten Dich;
Steigt Dein Wohl im Vaterlande,
So denck öfters auch an mich.

Mit diesem wenigen gratulirt ans aufrichtigen
Gemüthe des Herrn CANDIDATI treu-
ergebner Diener

C. W. Rothkeppel,
Baruthinus, Med. Cand. Oppon.

Freund! dem am Redlichkeit und Tugend keiner
gleicht,
Und dessen Freundschaft nie aus meiner Brust entweicht,
Dir weih' ich diesen Reim aus freundschaftlichem Triebe;
Dies bleibe künftig Dir ein Denckmahl meiner Liebe.
Ich kenne Dein Gemüth, das nicht nach Lobe geizt,
Sonst häufft' ich Deinen Ruhm, da mich die Wahr-
heit reizt.
Wer Dein Bestreben kennt, lobt Dein gelehrtes Wissen,
Doch Freund! mich schmerzt es sehr, ich soll Dich bald
vermissen.
Bald lohnt man Dein Bemühn, bald kröhnt man Dei-
nen Fleiß,
Bald reicht Hyggä Dir den wohlverdienten Preis.
Von Zärtlichkeit entbrannt wünscht Dir mein Herz viel
Glücke,
Geh freudig, geh beglückt ins Vaterland zurücke.
Sey Deiner Krancken Trost und zeige noch dabey,
Daß Deines Vaters Ruhm mit Dir zu theilen sey.
Doch

Doch bist Du einst entfernt und meinem Aug' entzogen,
So gönne mir das Glück' und bleibe mir gewogen.

Dies setzte seinem zärtlich geliebten Freunde
zum ewigen Andenken bey

Johann Friederich Hoppe,
Wratislav. Silesius, J. V. C.

Provehat eximios porro Deus optimus ausus,
Comprecor ex animo, suavis amice, r vos.

Haec gratulabundus adlicere non erubuit

Ioh. Theoph. Ludowicus,

Iaura-Silesius, S. S. Theol. Cult.

Dein Fleiß, gelehrter Freund, erlangt nunmehr den Lohn,
Die Weisheit nennet Dich Hygæens liebsten Sohn,
Du solst vor Dein Verdienst des Preißes edle Gaben,
Den Ring und Doctor-Huth, mit Ruhm und Ansehen
haben.

So zieh, geehrter Freund, beglückt nach Zauer hin,
Dein Wissen mehre sich, Dein Fortgang müsse blühen.
Sey stets der Deinen Lust und Leben Dir zur Freude,
Den Kranken als ein Trost bey überhäuften Leide.

Mir aber zeige noch, daß Deiner Freundschaft Treu
Mit gleicher Lieb und Huld entfernt gewogen sey.

So läßt mich Deine Huld mit viel Gewisheit glauben,
Den Freund, den ich geliebt, wird mir kein Schicksal
rauben.

Hiermit wollte seine Freundschaft und
Ergebenheit bezeugen

Johann Gottfried Nixdorff,
von Zauer aus Schlesien,
der H. G. S. Besißener.

Nimm

Stimm den verdienten Crank, mein Gorn! mein ächter
Sohn,
Den meine Brust gefäugt, der diesen süßen Lohn,
Wodurch die Jugend steigt, durch Müh und Schweiß
errungen,

Und der ins innerste der Dinge eingedrungen:
So spricht Hygäens Mund, da Sie mit kluger Hand
Und lächelnd holden Blick das theure Ehren-Pfand,
Den wohlverdienten Huth auf Deine Scheitel setzet,
Und so, geehrter Freund, Dein seltnes Wissen schäzet.
Schon längstens hat Sie Dir dieß Kleinod zugehacht,
Indem Dein steter Fleiß viel Nächte durch gewacht,
Um ihren wahren Glanz, den Spötter kühn beschmützen,
Durch Waffen der Vernunft und Einsicht zu beschützen.
Brand, Schwulst und Schmerzen fliehn! wo deiner Mittel
Kraft

Der sinkenden Natur so Stärck als Hülfe schaft.
Dein Seegen ist mein Wunsch, die Vorsicht wird ihn
reichen,
So flieht Dich Leid und Feind, wie sonst die Fieber
weichen.

Hiermit empfehlet sich

Carl Christian Hübner,
von Jauer aus Schlesien,
der H. G. G. Besessener.

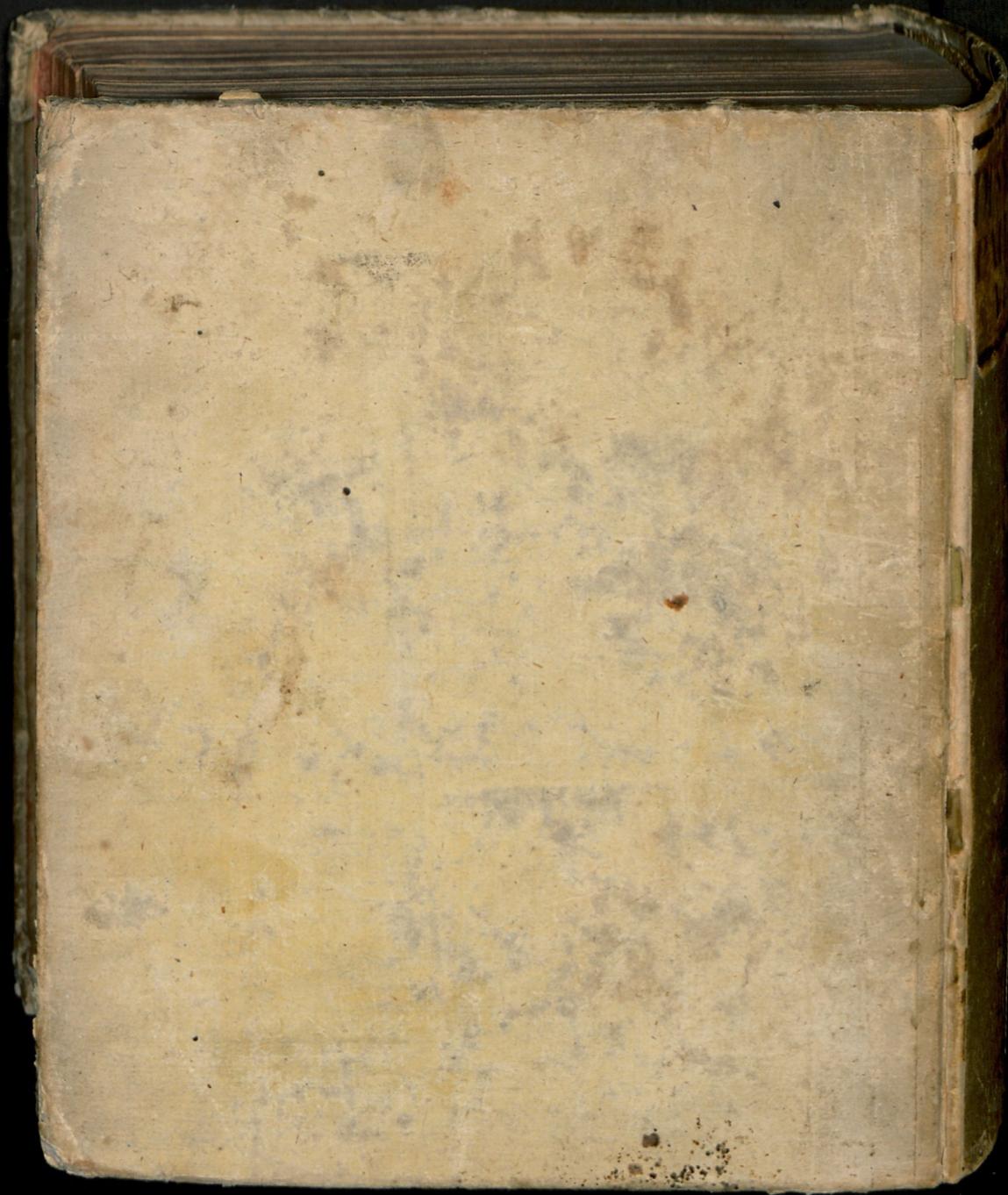
01 A 6597

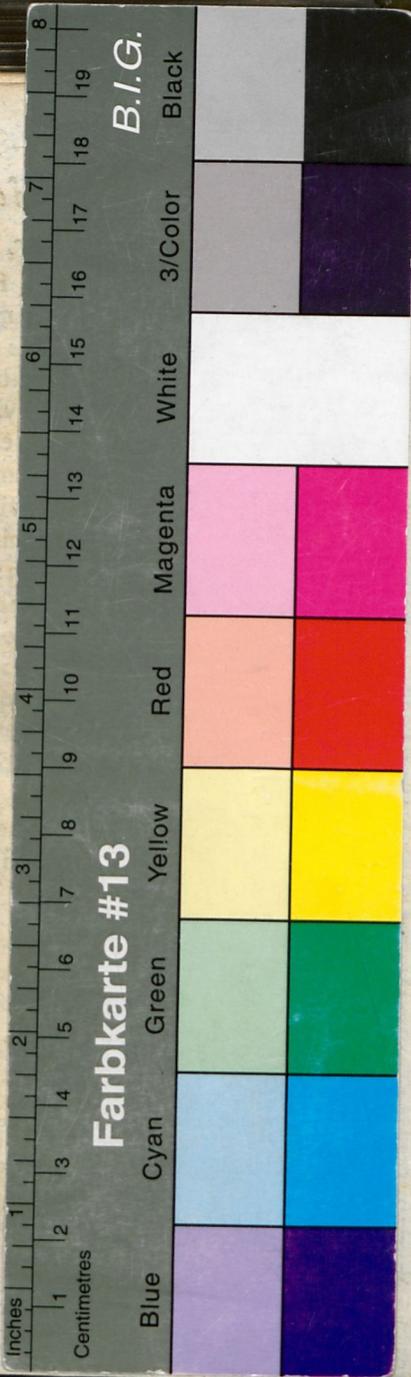
ULB Halle

003 092 429

3

DE
PLETHORA SENVM
EIVSQVE RATIONALI
THERAPEVTICA TRACTATIONE
PER VENAESESECTIONEM
SPECIATIM SVSCIPIENDA,

DIVINI NVMINIS AVSPICIIS

ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS CONSENSV

P R A E S I D E

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
FACVLTATIS MEDICAE H. T. DECANO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITÉ PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,

D. XIV. MART. A. S. R. 1800.

H. L. Q. C.

IN REGIA FRIDERICIANA

DISPVTABIT

GOTTLIEB ERNESTVS GORN

IAVORIA-SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

29.
28